

ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКІ НАУКОВІ СТУДІЇ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

**VIII Всеукраїнська
конференція здобувачів вищої освіти і молодих
учених**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»

*Кафедра філософських і соціологічних студій та
соціокультурних практик*

Співорганізатори:

Південно-Українське відділення
Соціологічної асоціації України
Національний університет «Одеська політехніка»
Національний університет «Чернігівська політехніка»
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»
Міжнародний університет

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

**VIII Всеукраїнська конференція здобувачів
вищої освіти і молодих учених
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКІ
НАУКОВІ СТУДІЇ»
(17-19 листопада 2025 року)**

Одеса, 2025

УДК 001.895:005.8(082)
ББК 60я431

*Рекомендовано до друку Вченою радою Університету Ушинського
протокол № 7 від 09 грудня 2025 року*

Південноукраїнські наукові студії: збірник матеріалів VIII Всеукраїнської конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених (Одеса, 17–19 листопада 2025 р.) / ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», кафедра філософських і соціологічних студій та соціокультурних практик; Південно-Українське відділення Соціологічної асоціації України, Нац. ун-т «Одеська політехніка», Нац. ун-т «Чернігівська політехніка», НТУ «Дніпровська політехніка», Міжнародний університет; відп. ред. та укладач: Петінова О. Б. Одеса: ПНПУ імені К. Д. Ушинського, 2025. 336 с.

Рецензенти:

кандидатка філософських наук, доцентка, доцентка кафедри філософії, історії та політології
Національного університету «Одеська політехніка» *Наталія РИБКА*

кандидатка політичних наук, доцентка, доцентка кафедри мистецтвознавства та загальногуманітарних дисциплін Міжнародного університету *Юлія МЕЛЬНИК*

У Збірнику матеріалів VIII Всеукраїнської конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Південноукраїнські наукові студії» представлено напрацювання учасників із різних регіонів України, об'єднаних спільною метою – осмислення сучасних наукових викликів та пошук інноваційних рішень у міждисциплінарному просторі. Конференція організована Державним закладом «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за участю кафедри філософських і соціологічних студій та соціокультурних практик, у співпраці з Південно-Українським відділенням Соціологічної асоціації України та провідними університетами країни – ЗВО-партнерами.

Матеріали збірника охоплюють широке коло тем, що відповідають актуальним потребам сучасного суспільства й науки. Серед них: трансформації українського соціуму, культурні та історичні процеси в контексті суспільно-політичних змін, філологічні студії в умовах цифровізації, розвиток креативних індустрій, філософія бізнесу та етичні виміри інновацій, екологічна філософія й концепції сталого розвитку, сучасні підходи до філософії здоров'я, інновації в освіті, проблеми політики та суспільного розвитку, а також виклики, пов'язані з критичним мисленням і логічною культурою XXI століття.

Збірник відображає високий рівень наукових досліджень молодих учених, сприяє розвитку міжвузівської наукової співпраці та формує простір для конструктивного діалогу між представниками різних освітніх і наукових галузей. Матеріали конференції можуть бути корисними для дослідників, викладачів, здобувачів освіти, а також фахівців, що працюють у сфері соціальних, гуманітарних та освітніх наук.

Матеріали подано в авторській редакції. За зміст та достовірність наведених фактів, цитат і даних відповідальність несуть автори.

© ДЗ «ПНПУ імені К. Д. Ушинського», 2025

© Авторів матеріалів, 2025

Луба Діана КОЗАЦЬКІ РАДИ ЯК ФОРМА НАРОДНОЇ ДЕМОКРАТІЇ ТА ІНСТРУМЕНТ ПОЛІТИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ.....	113
Майстерюк Вікторія КВІТИ ЗАМІСТЬ КУЛЬ: ІСТОРІЯ РУХУ «ХІПІ».....	117
Вєнц Ірина ДУХОВНА КУЛЬТУРА ЯК СПОСІБ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ЛЮДИНИ (НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНИ).....	119
Юн Катерина КИЇВСЬКА РУСЬ ТА МІЖНАРОДНІ ШЛЮБИ.....	122
Єфтені Ксенія РОЛЬ КНЯГИНИ ОЛЬГИ В ПОЛІТИЦІ КИЇВСЬКОЇ РУСІ.....	125
Коба Олег БЕЗПЕКА МОРСЬКИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ: ІСТОРІЯ НАЙБІЛЬШИХ КАТАСТРОФ (НА ОСНОВІ РЕАЛЬНИХ ФАКТІВ).....	128
Грабарь Кирило ВІД ВОГНЮ ДО СЛАВИ: ІСТОРІЯ ОДЕСЬКОГО ОПЕРНОГО ТЕАТРУ.	139
Шмалько Оксана РОЛЬ ДОСВІДУ У ПІЗНАННІ СВІТУ В ФІЛОСОФІЇ Ф.БЕКОНА (НА ОСНОВІ «НОВИЙ ОРГАНОН»).....	142
Батрун Іванна ПРОБЛЕМА СЕНСУ ЛЮДСЬКОГО ЖИТТЯ.....	147
Дандалі Анжеліка ПРИРОДНІ, СОЦІАЛЬНІ ТА ДУХОВНІ ВИМІРИ ЛЮДСЬКОГО ЖИТТЯ.....	148
Олту Олександра ІНТЕЛЕКТ, ВОЛЯ, ВІРА – ПРОЯВИ ЛЮДСЬКОЇ СУТНОСТІ.....	150
Робу Лія ПРОБЛЕМА ПОХОДЖЕННЯ ТА МІСЦЯ ЛЮДИНИ У СВІТІ	152

2. Смолій В., Степанков В. Українська козацька держава: Витоки та шляхи історичного розвитку. Київ: Альтернативи, 1999. Вип. 2. С.112-130, 145-158. URL: <https://www.istvolyn.info/storage/uploads/XuDmr7Hg1U5p2sDWceoCtGD33w7CRx4O9BjR6Gai.pdf>
3. Терлюк І. Політико-правова доктрина козацького державотворення. Львів, 2010. С.60-73, 101-108. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Terliuk_Ivan/Polityko-pravova_doktryna_kozatskoho_derzhavotvorennia_narys_istorii_ukrainskoi_derzhavnoi_idei.pdf
4. Сергійчук В. Українська козацька держава. Київ: Україна, 2001. Вип. 1. С.89-96, 155-168. URL: http://history.org.ua/JournALL/ukd/ukd_2001/ukd_2001.pdf
5. Яковенко Н. Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України. Київ: Критика, 2005. Вип. 2. С.311-324, 340-347. URL: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?C21COM=2&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&Image_file_name=book/0017259.pdf&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=0
6. Мельник Ю. П., Семко Я. С. Кольцов В. М. Нетрадиційні інструменти культурної дипломатії доби Київської Русі. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету. Серія: історичні науки*. Вип. 67. Ізмаїл 2024. URL: <http://visnyk.idgu.edu.ua/index.php/nv/issue/view/41>

ЛУБА ДІАНА

здобувачка фахового передвищого рівня освіти, спеціальність 053
«Психологія»,

Медичний фаховий коледж Міжнародного університету, м. Одеса, Україна

Науковий керівник: **МЕЛЬНИК ЮЛІЯ**, кандидатка політичних наук,
доцентка кафедри мистецтвознавства та загальногуманітарних дисциплін
Міжнародний університет, м. Одеса, Україна

КОЗАЦЬКІ РАДИ ЯК ФОРМА НАРОДНОЇ ДЕМОКРАТІЇ ТА ІНСТРУМЕНТ ПОЛІТИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Українське козацтво було не лише військовим станом, а й важливим суспільно-політичним явищем, що формувало унікальну систему самоврядування. Одним із найяскравіших проявів демократичних традицій у структурі Війська Запорозького стали козацькі ради. Вони виступали як форма

народного волевиявлення, механізм контролю за владою та засіб забезпечення політичної відповідальності старшини перед громадою.

Перші згадки про козацькі ради датуються XVI століттям, коли на південних рубежах українських земель почали формуватися вільні військово-землеробські громади – козацькі товариства [1]. Їхня діяльність ґрунтувалася на принципах рівності, самоврядування та колективного ухвалення рішень.

Поява козацьких рад була зумовлена особливостями розвитку українського суспільства у XVI-XVII ст., коли українські землі перебували під владою Литви, Польщі та Османської імперії. В умовах соціального, релігійного та національного гніту український народ створив власні форми самоорганізації, серед яких Запорозька Січ стала символом вільнолюбства та самоврядування. Запорозька Січ стала не лише військовим табором, а й своєрідною республікою, де головні рішення ухвалювалися на загальній раді найвищому органі влади.

У межах Січі формувалася своєрідна модель політичного устрою, яка поєднувала військову дисципліну з елементами народної демократії. Центральним органом влади була загальна (військова) рада – збори всього товариства, де кожен козак мав рівне право голосу. Це було пряме втілення принципу народовладдя, який у європейському контексті мав риси первісного демократизму [5].

Козацька рада не лише вирішувала питання внутрішнього життя, а й затверджувала гетьмана, укладала договори з іноземними державами, визначала напрямки зовнішньої політики. Козацька рада була універсальним інститутом, який об'єднував законодавчу, виконавчу та судову владу в руках громади. Участь у ній брали всі козаки, незалежно від звання чи майнового стану.

Основними функціями рад були:

- виборча – обрання гетьмана, полковників, старшини;
- законодавча – ухвалення військових постанов, норм поведінки, розподіл земель;
- судова – розгляд суперечок і покарання за порушення звичаїв чи зловживання владою;
- виконавча – затвердження військових походів, рішень щодо дипломатичних стосунків.

Особливістю ради було те, що її рішення вважалися остаточними і обов'язковими для всіх. Участь кожного козака в обговоренні гарантувала колективну відповідальність за ухвалені рішення. Така участь широкого загалу у прийнятті рішень відрізняла політичну культуру козаків від авторитарних чи станових систем, що панували в Європі того часу. Найвищою формою самоуправління була загальна військова рада, що збиралася кілька разів на рік або за потреби. У ній брали участь усі козаки, незалежно від звання та походження. Рішення ухвалювалися відкритим голосуванням або «вигуками»,

що символізувало колективну волю громади. Козацька рада втілювала принцип рівності та братерства, що став одним із ключових елементів української політичної ментальності.

Згідно з описами сучасників, рада вирізнялася високим рівнем відкритості та колегіальності. Іноземні мандрівники, зокрема француз Гійом де Боплан та турецький історик Мустафа Наїма, відзначали демократичний характер козацького правління, підкреслюючи, що запорожці не мали спадкових титулів і визнавали лише виборну владу. Варто наголосити, що участь у радах сприяла формуванню у козаків почуття громадянської відповідальності. Кожен воїн усвідомлював, що його голос має вагу, а від колективного рішення залежить доля війська і держави. Такий досвід народного самоврядування став прообразом пізніших демократичних інституцій в Україні [2].

Козацька традиція вимагала, щоб кожен мав право висловитися, а рішення ухвалювалися спільно. Цей принцип народовладдя знайшов відображення в гаслі «Козацькому роду – нема переводу» та в суспільній свідомості, яка ототожнювала свободу з правом голосу. На відміну від монархічних чи феодальних моделей управління, влада в Січі не була спадковою, вона мала тимчасовий і виборний характер. Це сприяло формуванню політичної культури участі, де громадяни не лише підкорялися законам, а й самі були їхніми творцями. Козацька демократія ґрунтувалася не лише на виборності, а й на підзвітності влади. Гетьман, як найвища посадова особа, мав бути не монархом, а першим серед рівних. Його влада обмежувалася волею ради, а рішення, що суперечили інтересам товариства, могли бути скасовані.

Козацька рада мала право відкликати гетьмана або старшину за зловживання владою, невдалі військові дії чи порушення звичаїв. Такий принцип політичної відповідальності був унікальним для свого часу: навіть у більшості європейських держав XVII ст. влада монархів залишалася практично необмеженою. Історичні джерела фіксують численні випадки, коли козацькі ради позбавляли гетьманів влади. Так, Івана Виговського у 1659 р. усунули після розколу серед старшини, а Івана Брюховецького стратили на раді у 1668 р. за зраду народних інтересів. Це свідчить про те, що рада виконувала функцію не лише виборчого, а й контрольного органу [4]. Козацька традиція звітності керівника перед громадою формувала високу політичну культуру відповідальності. З одного боку, вона стримувала зловживання владою, з іншого стимулювала розвиток почуття справедливості та довіри до колективних рішень. У цьому аспекті козацькі ради можна розглядати як ранню форму механізмів громадського контролю, які нині становлять основу демократичного управління. Досвід козацького самоврядування залишив глибокий слід у суспільно-політичній свідомості українців. Принципи рівності, виборності, підзвітності та колективної відповідальності стали складовими національної ідентичності.

Ці демократичні традиції вплинули на подальші форми українського державотворення від Конституції Пилипа Орлика 1710 року, яка передбачала виборність гетьмана та обмеження його влади Генеральною радою, до сучасних інститутів народного представництва. Козацька рада символізувала не лише політичну свободу, а й морально-етичний ідеал справедливості.

Тож, козацькі ради стали одним із найяскравіших проявів народовладдя в українській історії. Вони поєднували у собі елементи прямої демократії, виборності та політичної відповідальності. Саме через ради здійснювався контроль над владою, забезпечувалася підзвітність старшини, формувалися традиції громадянської участі. Досвід Запорозької Січі є унікальним прикладом самоврядної республіканської організації, що випереджала свій час. Принципи, які лежали в основі козацьких рад, – рівність, справедливість, колегіальність і відповідальність залишаються актуальними і для сучасного демократичного розвитку України. Отже, козацькі ради не лише засвідчили високий рівень політичної культури українського народу, а й стали історичним джерелом формування його державницького мислення та ідеалів свободи.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гуржій, О.І. Козацька Україна. Історія Гетьманської держави (XVII-XVIII ст.) https://odnb.odessa.ua/vnn/book/10627?utm_source
2. Дорошко, М. Історія України: Знакові події та особистості. Київ: Основа-Принт Плюс, 2021. 469 с. https://lib.itc.gov.ua/cgi-bin/koha/opac-detail.pl?biblionumber=2908&utm_source
3. Нагірняк, А.Я. Історія державності та культури України : навчальний посібник. Львів: Львівська політехніка, 2023. 238 с. https://librarygo.lpnu.ua/?elbook=istoriya-derzhavnosti-ta-kultury-ukrayiny&utm_source
4. Світлична, В.В. Історія України : навчальний посібник для студентів вищих навч. закладів. Київ : Каравела, 2019. 408 с. https://epkznu.com/wp-content/uploads/2019/02/%D0%86%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F-%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8-ilovepdf-compressed-ilovepdf-compressed-ilovepdf-compressed-ilovepdf-compressed-1.pdf?utm_source
5. Чухліб, Т.В. Козаки і Монархи. Міжнародні відносини ранньомодерної Української держави 1648-1721 рр. Київ : Видавництво імені Олени Теліги, 2009. 615 с. https://chtyvo.org.ua/authors/Chukhlib_Taras/Kozaky_i_monarkhy/?utm_source=chatgpt.com

Наукове видання

Південноукраїнські наукові студії: збірник матеріалів VIII Всеукраїнської конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених (Одеса, 17–19 листопада 2025 р.) / ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», кафедра філософських і соціологічних студій та соціокультурних практик; Південно-Українське відділення Соціологічної асоціації України, Нац. ун-т «Одеська політехніка», Нац. ун-т «Чернігівська політехніка», НТУ «Дніпровська політехніка», Міжнародний університет; відп. ред. та укладач: Петінова О. Б. Одеса: ПНПУ імені К. Д. Ушинського, 2025. 336 с.